

Document d'avaluació 11

G CONSELLERIA
O EDUCACIÓ
I I UNIVERSITAT
B INSTITUT AVALUACIÓ
I QUALITAT
SISTEMA EDUCATIU

**La repetició escolar a l'Educació
Secundària Obligatòria:
causes i efectes.**

Juny 2018

INTRODUCCIÓ

“En realidad, el verdadero problema no está en la tasa de repetición en sí misma, sino en el hecho de que ser repetidor se identifica habitualmente en la literatura como principal predictor del fracaso escolar (Rumberger, 1995; Arregi, Martínez, Sainz y Ugarriza, 2009; Ou y Reynolds, 2010). De hecho, existen múltiples trabajos que respaldan la hipótesis de que los alumnos repetidores se encuentran en una situación de mayor riesgo de fracaso escolar (Roderick, 1994; Jimerson, Anderson y Wipple, 2002; Benito, 2007).”

(Cordero et al., 2013, p. 15.)

Alguns experts consideren que el fet que un alumne hagi de repetir és un reflex que el sistema ha fracassat perquè no ha sabut proporcionar-li els mitjans per pal·liar les seves mancances; de manera que la repetició no seria la solució al problema d'arrel, ja que cursar dues vegades el mateix curs, amb el mateix contingut i activitats, sense modificar la metodologia i sense un pla personalitzat de reforç, en la major part dels casos no aporta res. En sentit contrari n'hi ha que pensen que, passar de curs amb dues o més assignatures suspeses tampoc no és en cap cas beneficiós per a l'alumne, perquè no haurà assimilat els continguts i, per tant, no estarà preparat per afrontar amb èxit les exigències d'un curs superior.

En una revisió en diferents estats dels EUA, Huddleston (2014) no obtingué evidències que aquesta mesura reportàs més efectes positius que la promoció automàtica.

“Que els estudiants repeteixin és una fallada del sistema, no dels estudiants”, destaca Andreas Schleicher, director d'Educació de l'OCDE i principal impulsor del projecte PISA, un dels experts més crítics amb la repetició de curs. De fet, la considera ineficaç i massa car, al·lega coincidint amb el sociòleg Mariano Fernández Enguita. En la majoria de les ocasions, l'estratègia no funciona.

1. LA REPETICIÓ A L'EDUCACIÓ SECUNDÀRIA OBLIGATÒRIA.

Les elevades taxes d'abandonament escolar prematur de la població de les Illes Balears —entre les més elevades a nivell de comunitats autònomes (26,5 % el 2017)— no se corresponen amb els nivells de competències dels alumnes que demostren tant a les avaluacions internes dels centres com a les avaluacions externes realitzades els darrers anys. Choi, A. (2017) apunta que, en el marc estatal on aquesta taxa és de les més altes a nivell europeu, una possible causa podria ser la duresa del sistema educatiu espanyol i l'existència d'obstacles que dificulten les transicions educatives i assenyalen una correlació entre les taxes d'abandonament escolar prematur i les taxes de repetició.

Si fem un cop d'ull a la regulació de la repetició escolar dins l'ESO hi trobam una certa ambigüïtat en el tractament que es fa de la promoció, per una banda hi ha connotacions properes al model d'avaluació criterial —amb consideracions de caire més qualitatiu— i, per l'altra, fa un tractament de la promoció des d'un plantejament de caire més normatiu, caracteritzat pel condicionament de la promoció a la quantificació de resultats. Així, per exemple, com a aspectes més associables a l'avaluació criterial hi trobam: *“La decisió sobre la promoció de l'alumne d'un curs a un altre, dins l'etapa, ha de ser adoptada de forma col·legiada per l'equip docent de l'alumne, atenent l'assoliment dels objectius de l'etapa i el grau d'adquisició de les competències corresponents. La repetició de curs es considera una mesura de caràcter excepcional”* (Decret 34/2015, que estableix el currículum d'ESO a les Illes Balears)

Fet que contrasta amb els imperatius emprats en el mateix articulat del decret, com ara on estableix: *“Els alumnes han de*

promocionar de curs quan hagin superat totes les matèries cursades o tinguin una avaluació negativa en dues matèries com a màxim, i han de repetir curs quan tinguin una avaluació negativa en tres o més matèries o en dues matèries que siguin matemàtiques i llengua catalana i literatura o matemàtiques i llengua castellana i literatura”, o a l’exccepcionalitat a aquesta condició: “De forma excepcional, l’equip docent pot decidir la promoció d’un alumne amb avaluació negativa en tres matèries” decisió vinculada al compliment conjunt d’un seguit de condicions com són: “Que dues de les matèries amb avaluació negativa no siguin simultàniament matemàtiques i llengua catalana i literatura o matemàtiques i llengua castellana i literatura”; “Que l’equip docent consideri que la naturalesa de les matèries amb avaluació negativa no impedeix l’alumne seguir amb èxit el curs següent, que té expectatives favorables de recuperació i que la promoció beneficiarà la seva evolució acadèmica” i “Que s’apliquin a l’alumne les mesures d’atenció educativa proposades en el consell orientador”.

En general, en la realitat dels centres, es podria afirmar que la repetició de curs dins aquesta etapa educativa ve determinada, en primera instància, per la quantificació de matèries no superades. En primera instància pel fet que amb les modificacions de la LOMCE, al llarg del primer cicle (1r, 2n i 3r nivells) l’alumne solament pot repetir el mateix curs una vegada, i en tot el cicle ho pot fer un màxim de dues vegades. En conseqüència, un cop exhaurida la possibilitat de repetir, l’alumne ha de promocionar per imperatiu legal amb totes les matèries no superades, siguin dues o siguin totes.

Aquesta amalgama de condicions i requisits possiblement representin un dels obstacles que dificulten les transicions educatives a què ens referíem anteriorment.

1.1. La repetició en els diferents nivells de l’ESO.

Els percentatges d’alumnes repetidors el curs 2016-2017 varien en funció dels nivells. Els valors més alts es donen a 3r amb un percentatge de l’11,1% mentre que el més baix el trobam en finalitzar l’etapa amb un 7,6%.

Taula 1. Distribució d’alumnes d’ESO que repeteixen el curs 2016-2017 per nivells

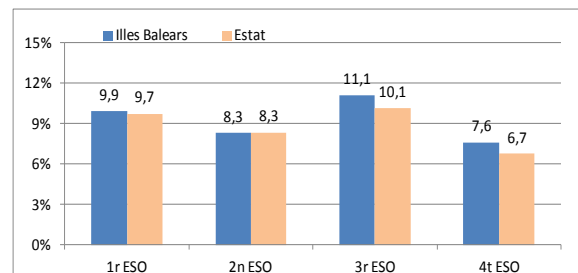
Nivell	Matrícula	Repetidors	% repetidors
1r ESO	11548	1144	9,9%
2n ESO	11413	947	8,3%
3r ESO	10266	1139	11,1%
4t ESO	9024	686	7,6%

Font: IAQSE

De l’anàlisi comparada (Illes Balears-Estat) de l’alumnat que va repetir el curs 2016-2017 (gràfic 1) es desprèn que als dos primers nivells de l’etapa, el percentatge d’alumnat repetidor a les Illes Balears, coincideix pràcticament amb les mitjanes estatals mentre que, al 3r i 4t nivells, els percentatges a les Illes Balears són gairebé un punt percentual més alts que els de les mitjanes de l’Estat.

També dins l’àmbit estatal és al 3r nivell de l’etapa on trobam els percentatges més alts dels alumnes que repeteixen curs (10,1%).

Gràfic 1. Comparativa per nivell dels percentatge d’alumnes repetidors Illes Balears- Estat. Curs 2016-2017

Font: MECD - IAQSE

1.2. Factors que condicionen la repetició a l'ESO.

L'estudi dels resultats dels alumnes desagregats en funció de diferents variables, ens permet fer una aproximació a la relació entre l'alumnat de baix rendiment acadèmic —element determinant de la repetició— i algunes variables associades a aquest baix rendiment. A partir de l'anàlisi de les dades de què disposam, es pretén obtenir algunes claus que possibilitin dissenyar estratègies educatives conduents a la reducció de les taxes de repetició dins aquesta etapa en el conjunt de la nostra comunitat.

Els resultats apunten cap a l'alumnat procedent de l'EP amb àrees suspeses, la condició d'alumnat estranger, el nivell socioeconòmic i cultural de les famílies o inclús el gènere, com a factors que es poden associar a la repetició en aquesta etapa educativa.

a. Alumnat procedent d'EP amb retard escolar.

L'alumnat que finalitza l'etapa d'educació primària amb 13 anys —és a dir que ha repetit algun curs dins aquesta etapa— promocionen per imperatiu legal a l'etapa d'educació secundària obligatòria. En estudiar en quines condicions es produeix aquesta promoció s'observa que un percentatge d'aquests, són alumnes que podríem denominar de baix rendiment acadèmic atès que promocionen amb dèficits en algunes competències bàsiques. El curs 2015-2016 (IAQSE, 2018), un 5,7% dels alumnes promocionaren a 1r d'ESO amb 13 anys i amb 3 o més matèries suspeses. També, un 0,8% dels alumnes que promocionaren amb les mateixes condicions, no havien repetit dins l'etapa.

A la Taula 2 es presenten els resultats obtinguts per aquests alumnes en finalitzar el curs 2016-2017 el 1r nivell d'ESO.

	Nombre de matèries suspeses a 1r d'ESO			
	0	1	2	3 o més
Global	7,6%	7,8%	10,9%	73,6%
Alumnat de 12 anys	15,8%	10,5%	7,9%	65,8%
Alumnat de més de 12 anys	6,5%	7,4%	11,3%	74,7%

Font: IAQSE

Com es pot observar del total d'alumnes que va promocionar amb les condicions indicades, un 73,6% continuaven suspenent 3 o més assignatures a 1r d'ESO i, per tant, molt probablement haurien de repetir aquest curs.

Per edats, resulta que un 65,8% de l'alumnat idoni —12 anys— i un 74,7% dels alumnes amb més de 12 anys que va promocionar amb mancances en tres o més àrees va seguir suspenent tres o més matèries al finalitzar 1r d'ESO.

b. La repetició de l'alumnat estranger.

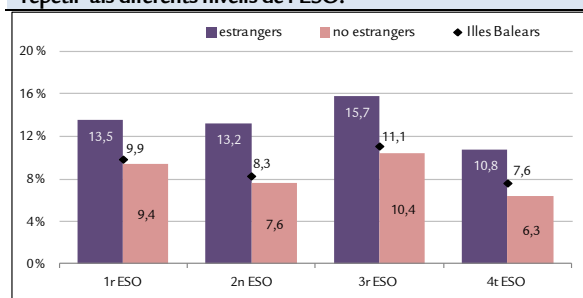
Una altra variable que té una importància significativa en relació al fenomen estudiat és la condició de nouvingut que s'associa al nivell socioeconòmic d'aquestes famílies immigrades.

A la taula 3 i el gràfic 2, es representen els valors percentuals de les dades de repetició, per nivells, del curs 2016-2017 segons la nacionalitat.

Nivell	Global	Alumnat estrangers	Alumnat no estrangers	Diferència
1r	9,9%	13,5%	9,4%	4,1%
2n	8,3%	13,2%	7,6%	5,6%
3r	11,1%	15,7%	10,4%	5,3%
4t	7,6%	10,8%	6,3%	4,5%

Font: IAQSE

Gràfic 2. Comparativa dels percentatges dels alumnes (estrangers i no estrangers) que el curs 2016-2017 varen repetir als diferents nivells de l'ESO.

Font: IAQSE

La comparativa de dades de repetició segons la condició d'estranger de l'alumnat ens constata que el percentatge d'alumnes estrangers que repeteixen és superior al dels alumnes no estrangers. Les diferències se situen entre 4,1 i 5,6 punts percentuals depenent dels nivells. És en el 2n i 3r nivells on les diferències són més remarcables.

c. La repetició de l'alumnat segons el nivell socioeconòmic i cultural de les famílies.

En l'informe PISA 2015, a Espanya un nin d'una família amb pocs recursos (en el quartil més baix de l'índex socioeconòmic elaborat pel projecte susdit) té una probabilitat tres vegades major de repetir que un company del quartil més alt.

A Balears, d'acord amb les dades obtingudes a l'avaluació final d'etapa a l'alumnat de 4t ESO el curs 2016-2017, resulta que 1 de cada 2 alumnes de les Illes Balears situat a l'estrat sociocultural més baix ha repetit al llarg de tot el tram de l'educació obligatòria mentre que, en el cas de les famílies del major nivell socioeconòmic, n'ha repetit 1 de cada 10.

Aquestes dades posen de manifest les diferències en el rendiment escolar derivades de les desigualtats socials, que constitueixen un indicador de baixa equitat en el sistema educatiu.

Taula 4. Comparativa de repetició segons ISEC de l'alumnat de 4t d'ESO del curs 2016-2017. -Dades de l'informe executiu de l'avaluació final d'etapa 4t ESO del curs 2016-2017-

Índex SEC	no ha repetit	ha repetit al llarg del tram obligatori
1	48,4%	51,6%
2	69,9%	30,1%
3	73,9%	26,1%
4	90,1%	10%

Font: IAQSE

d. La repetició segons el gènere.

En estudis comparatius es palesa que les al·lotes obtenen més èxit acadèmic dins el sistema educatiu que els al·lots.

Per explicar aquest fet, s'ha argumentat que determinades habilitats —com la fluïdesa verbal o el càlcul aritmètic— les adquireixen abans les dones, la qual cosa els confereix avantatges en els processos d'aprenentatge. També Harris (1998), citat per Fernandez Enguita et al. (2010), apunta que el procés de desenvolupament al llarg de la pubertat aporta un nivell més alt de disciplina, d'atenció i d'ordre en les al·lotes. Aspectes relacionats amb el rol, la socialització i les expectatives també s'han explicat com a causa possible de les diferències.

Taula 5. Percentatge d'alumnat repetidor el curs 2016-2017 atenent al gènere.

Nivell	Al·lots	Al·lotes	Diferència
1r ESO	11,7	7,7	4
2n ESO	9,5	6,9	2,6
3r ESO	13,0	9,3	3,7
4t ESO	9,1	6,2	2,9

Font: IAQSE

Les dades desagregades per gènere ofereixen uns quants punts d'interès. La repetició dins l'etapa segueix la mateixa tendència per a ambdós gèneres: repeteixen més a 1r i 3r, però els al·lots ho fan més en tots els nivells.

e. Els criteris d'avaluació i de promoció: són massa exigents?

Les dades de la taula 6 presenta els resultats obtinguts per l'alumnat repetidor a les diferents competències avaluades a les proves PISA l'any 2015. Aquests resultats es distribueixen en funció del nivell obtingut per aquests alumnes a cada una de les competències objecte d'avaluació.

Taula 6. Distribució de l'alumnat repetidor de les Illes Balears que ha participat a PISA 2015, segons el nivell obtingut a cada competència.

	Limitat nivell 1 o inferior	Suficient nivell 2	Mitjà nivell 3	Satisfactori nivell 4 o superior
Ciències	40%	37%	20%	3%
Matemàtiques	48%	33%	15%	3%
Lectura	38%	37%	21%	3%

Font: IAQSE

En les proves PISA 2015, de l'alumnat que havia repetit, un 60% va obtenir un nivell suficient o superior en la competència científica, un 52%, en la competència matemàtica i un 62%, en la competència lingüística: a partir del nivell 2 es considera suficient per poder avançar acadèmicament o professional. Aquesta constatació posa de manifest que més de la meitat de l'alumnat de 15 anys de les Illes Balears que ha repetit, tot i no tenir un nivell competencial altament satisfactori, estan en condicions de seguir algun itinerari educatiu dins el sistema i, en conseqüència, alguns d'aquests alumnes molt probablement no haurien necessitat l'aplicació d'aquesta mesura.

Taula 7. Resultats a les distintes competències de PISA 2015 dels alumnes que han repetit algun curs al llarg de la seva escolarització.

	Cursos repetits	Nivell
Comprensió lectora	Mai	524
	Només a ESO	444
	Només a EP	428
	A ESO i a EP	388
Competència matemàtica	Mai	513
	Només a ESO	437
	Només a EP	421
	A ESO i a EP	393
Competència científica	Mai	523
	Només a ESO	443
	Només a EP	429
	A ESO i a EP	395

Font: IAQSE

També PISA aporta indicis en relació al moment més oportú per repetir. La taula 7 permet constatar que, com més prest es produeix la repetició i que quan s'acumula més d'una repetició, l'alumnat assolix nivells competencials inferiors als que no han repetit mai durant tota la seva escolaritat.

f. Les matèries curriculars que més determinen la repetició a l'ESO.

Quan s'analitza el percentatge de suspesos en les matèries que ocasionaren que els alumnes haguessin de repetir el curs 2016-2017 en els diferents nivells de l'etapa – Taula 9–, s'observa que tot i que les matemàtiques és la matèria amb més alts percentatges d'alumnes suspesos a tots els nivells, la resta tenen un pes específic important i podríem dir que determinant de la repetició.

Taula 8. Percentatge de matèries que suspengueren el curs 2015-2016 els alumnes que repetiren el curs 2016-2017 amb 3 o més matèries suspeses.

	nivells			
	1r	2n	3r	4t
Biologia i geologia	76,6	----	57,0	52,1
Física i química	----	----	67,5	70,6
Geografia i història	77,0	66,3	54,7	62,2
Ll. castellana i literatura	77,1	70,1	75,3	70,5
Ll. catalana i literatura	78,3	65,3	71,6	63,8
Matemàtiques acadèmiq.	85,9	82,2	81,1	77,6
Matemàtiques aplicades	----	----	73,0	70,0
Anglès	75,1	66,6	57,0	62,1

Font: GESTIB

Al 1r nivell totes les matèries analitzades tenen valors per damunt del 75% d'alumnat suspès. Això es relaciona probablement amb l'efecte del canvi d'etapa sobre l'alumnat que promociona d'EP a ESO amb matèries suspeses o dificultats d'aprenentatge i amb el fet que ara pot repetir a l'ESO independentment de si o ha fet o no a l'EP.

A la resta de nivells, en la majoria de les àrees, els percentatges es troben per damunt del 60%.

Al marge d'aquestes dades s'ha de tenir present que el fet de suspendre matemàtiques juntament amb alguna de les llengües oficials de la nostra comunitat autònoma provoca de forma automàtica la repetició dins l'etapa si no s'ha produït abans, la qual cosa fa que aquestes matèries esdevinguin determinants en la repetició.

1.3. Evolució de la repetició a l'educació secundària obligatòria al llarg dels darrers cursos escolars.

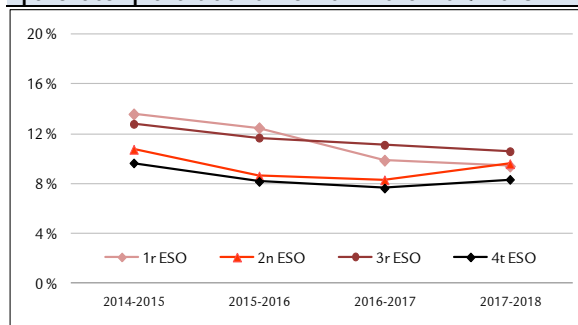
La millora en els resultats acadèmics dels alumnes que s'ha produït al llarg dels darrers cursos (IAQSE, 2018) comporta una baixada del nombre d'alumnes que han de repetir curs.

	2014-2015	2015-2016	2016-2017	2017-2018*
1r ESO	13,6	12,5	9,9	9,4
2n ESO	10,8	8,6	8,3	9,6
3r ESO	12,8	11,7	11,1	10,6
4t ESO	9,7	8,2	7,6	8,3

Font: IAQSE (*dades provisionals)

Com es dedueix de la taula, l'evolució d'aquest indicador al llarg del darrers cursos escolars, mostra una tendència descendent clara: es percep una reducció significativa en el percentatge de repetidors en tots els cursos de l'etapa. Tot i això, de les dades de promoció del curs 2017-2018, es desprèn una variació en la tendència d'anys anteriors en què els percentatges de repetidors a 1r d'ESO superaven els de 2n. També les dades d'aquest darrer curs referides als 2n i 4t nivells mostren percentatges superiors als del curs anteriors. Una possible explicació a aquest increment de repetidors podria ser la implantació del PMAR (veure IAQSE document d'avaluació 6).

Gràfic 3. Evolució dels percentatges de repetició a l'ESO en el període comprès entre els cursos 2014-2015 i 2017-2018

2. EFECTES DE LA REPETICIÓ A L'ESO.

En els apartats anteriors del document s'ha incidit en algunes de les causes que determinen la repetició dins l'etapa d'educació secundària. En aquest apartat es farà una aproximació als efectes de la repetició a partir de la resposta a les següents qüestions:

- Quins és el percentatge d'èxit de recuperació de matèries després de repetir?
- Per què malgrat la repetició, l'alumnat segueix acumulant matèries pendents?
- Quina és la incidència de la repetició amb l'índex d'idoneïtat de l'alumnat d'aquesta etapa educativa?

2.1. Repetició i recuperació de matèries.

Les taules que es presenten a continuació mostren l'evolució dels resultats en les diferents matèries durant els dos anys escolars que els alumnes que repeteixen cursen el mateix nivell d'acord amb la llegenda següent:

Llegenda per a la interpretació de dades

A/A:	alumnat que repeteix curs, que el curs anterior aprovà la matèria i que després de repetir la manté aprovada.
A/S:	alumnat que repeteix curs, que el curs anterior aprovà la matèria i que després de repetir la suspèn.
S/A:	alumnat que repeteix curs, que el curs anterior suspengué la matèria i que després de repetir l'aprova.
S/S:	alumnat que repeteix curs, que el curs anterior suspengué la matèria i que després de repetir la torna a suspendre.

Com es pot observar en el 1r d'ESO, gairebé la meitat dels alumnes que repeteixen curs, després de repetir tornen a suspendre la matèria: la recuperació solament se situa dins una mitjana propera al 27% de l'alumnat.

Taula 10. Resultats per matèries de l'alumnat que el curs 2016-2017 va repetir 1r ESO, respecte als resultats que havien obtingut el curs anterior.

Matèries	A/A	A/S	S/A	S/S
Biologia i geologia	195 (17,5%)	66 (5,9%)	317 (28,4%)	539 (48,3%)
Geografia i història	163 (14,6%)	94 (8,4%)	300 (26,9%)	560 (50,1%)
Llengua castellana i literatura	158 (14,1%)	98 (8,8%)	334 (29,8%)	529 (47,3%)
Llengua catalana i literatura	139 (12,5%)	103 (9,3%)	311 (27,9%)	560 (50,3%)
Matemàtiques	109 (9,7%)	49 (4,4%)	327 (29,2%)	634 (56,7%)
Anglès	193 (17,3%)	85 (7,6%)	283 (25,4%)	554 (49,7%)

Font: GESTIB

En el cas del 2n i 3r nivells (taules 11 i 12) tot i que la recuperació és superior a la de 1r, trobam percentatges elevats d'alumnes que tornen suspendre les matemàtiques, i en el cas de 3r, les matemàtiques aplicades.

Taula 11. Resultats per matèries de l'alumnat que el curs 2016-2017 va repetir 2n ESO, respecte als resultats que havien obtingut el curs anterior.

Matèries	A/A	A/S	S/A	S/S
Geografia i història	206 (23,2%)	93 (10,5%)	217 (24,4%)	372 (41,9%)
Llengua castellana i literatura	193 (21,7%)	73 (8,2%)	302 (33,9%)	322 (36,2%)
Llengua catalana i literatura	204 (23,0%)	104 (11,7%)	263 (29,7%)	316 (35,6%)
Matemàtiques	101 (11,3%)	57 (6,4%)	294 (33,0%)	438 (49,2%)
Anglès	210 (23,6%)	87 (9,8%)	210 (23,6%)	382 (43,0%)

Font: GESTIB

Taula 12. Resultats per matèries de l'alumnat que el curs 2016-2017 va repetir 3r ESO, respecte als resultats que havien obtingut el curs anterior.

Matèries	A/A	A/S	S/A	S/S
Biologia i geologia	270 (36,6%)	47 (6,4%)	218 (29,6%)	202 (27,4%)
Física i química	185 (25,1%)	54 (7,3%)	238 (32,3%)	259 (35,2%)
Geografia i història	275 (37,3%)	59 (8,0%)	228 (30,9%)	175 (23,7%)
Llengua castellana i literatura	134 (18,2%)	48 (6,5%)	283 (38,4%)	272 (36,9%)
Llengua catalana i literatura	150 (20,5%)	58 (7,9%)	248 (33,8%)	277 (37,8%)
Matemàtiques (CMAC)	56 (15,1%)	14 (3,8%)	153 (41,4%)	147 (39,7%)
Matemàtiques (CMAP)	30 (20,3%)	10 (6,8%)	41 (27,7%)	67 (45,3%)
Anglès	251 (34,1%)	66 (9,0%)	211 (28,6%)	209 (28,4%)

Font: GESTIB

Al 4t nivell (taula 13) el percentatge d'alumnat repetidor que torna a suspendre es redueix excepció feta de les matemàtiques acadèmiques.

Taula 13. Resultats per matèries de l'alumnat que el curs 2016-2017 va repetir 4t ESO, respecte als resultats que havien obtingut el curs anterior.

Matèries	A-A	A-S	S-A	S-S
Biologia i geologia	53 (43,8%)	5 (4,1%)	45 (37,2%)	18 (14,9%)
Física i química	27 (26,5%)	3 (2,9%)	44 (43,1%)	28 (27,5%)
Geografia i història	211 (32,5%)	34 (5,2%)	272 (41,9%)	132 (20,3%)
Llengua castellana i literatura	157 (24,2%)	35 (5,4%)	307 (47,2%)	151 (23,2%)
Llengua catalana i literatura	198 (30,9%)	34 (5,3%)	275 (42,9%)	134 (20,9%)
Matemàtiques (CMAC)	40 (19,0%)	7 (3,3%)	85 (40,5%)	78 (37,1%)
Matemàtiques (CMAP)	53 (26,1%)	8 (3,9%)	94 (46,3%)	48 (23,6%)
Anglès	217 (33,3%)	30 (4,6%)	270 (41,5%)	134 (20,6%)

Font: GESTIB

Altres valors que s'han de considerar a l'hora de determinar l'efecte negatiu de la repetició, són els dels alumnes que prèviament a la repetició tenien la matèria aprovada i després de repetir la suspenen (A/S). En el cas de l'alumnat que repeteix el 1r nivell, aproximadament 100 alumnes que tenien aprovades les llengües catalana i castellana, després de repetir la suspenen; el mateix passa a 2n en el cas de la llengua catalana –104 alumnes que la tenien aprovada, després de repetir la suspenen– o el cas de l'anglès als tres primers nivells. Aquest fet demostra la poca consolidació de coneixements de l'alumne que repeteix. La matèria que presenta uns percentatges més baixos d'alumnes que aprovaven i posteriorment suspenen, són les matemàtiques.

2.2. Repetició vs. acumulació de matèries suspeses

De la taula 14 es desprèn que, un 69,9% dels alumnes de primer d'ESO que el curs 2015-2016 repetiren pel fet de dur 3 o més matèries suspeses, no milloraren el nombre de suspeses repetint el curs 2016-

2017; els de 2n d'ESO en la mateixa situació varen ser un 61,5%; els de 3r d'ESO, un 51,9%; i finalment els de 4t curs, un 26,5%.

	Tot aprovat	1 suspesa	2 suspeses	3 o més	Nombre de repetidors
1r ESO	11,7%	10,1%	8,3%	69,9%	1103
2n ESO	14,2%	13,8%	10,5%	61,5%	847
3r ESO	20,6%	15,9%	11,7%	51,9%	694
4t ESO	35,1%	23,8%	14,6%	26,5%	589

Font: IAQSE

És a dir, en la major part dels casos l'any que repeteixen continuen suspent moltes matèries que motivaren la repetició. Es palesa que la simple reiteració dels continguts sense articular les adequades estratègies de suport no garanteix la recuperació pretesa. Això ocasiona que en cursos posteriors l'acumulació de matèries suspeses dificulta el progrés i d'aquesta manera, any rere any, augmenta el "desnivellament" respecte al companys més avantatjats.

La reducció en el nombre de repetidors a partir de 3r ESO pot explicar-se per la reducció en la matrícula com a conseqüència de l'acumulació de repeticions en cursos anteriors, la qual cosa deriva en molts casos amb l'abandonament dels estudis. En el cas de l'alumnat que, després de 2n d'ESO, acumula més de dues repeticions, les dificultats d'aprenentatge —fracàs escolar— sumades al compliment dels 16 anys provoquen, per regla general, desànim i desinterès escolar i l'abandó dels estudis abans de finalitzar l'educació secundària obligatòria.

Curs acadèmic	1r ESO	2n ESO	3r ESO	4t ESO	Diferències inician 1r - acaben 4t
2011-2012	11254	10769	9551	8257	
2012-2013	11468	10655	9637	8356	
2013-2014	11503	10799	9594	8533	
2014-2015	11582	11041	9944	8552	-24,0%
2015-2016	11649	11098	10208	8906	-22,3%
2016-2017	11548	11413	10266	9024	-21,6%
2017-2018	11738	11526	10449	9112	-21,3%

Font: IAQSE

A la taula anterior es pot observar la pèrdua progressiva de matrícula escolar a mesura que s'avança dins l'etapa. Una possible explicació seria que els alumnes que acumulen dues o més repeticions, a partir del 2n nivell, finalitzen el curs amb 16 anys i alguns, o bé ja no es matriculen el curs següent, o bé deixen d'assistir al centre. Molts d'aquests alumnes no acaben l'educació obligatòria. És el principi del camí cap a l'abandonament escolar.

És pot afirmar en conseqüència que la repetició escolar té un efecte causal sobre l'abandonament escolar dels alumnes. En nivells similars d'aprenentatge, els alumnes que repeteixen tenen una major probabilitat de deixar l'escola que aquells que no ho fan.

2.3. Idoneïtat i repetició

La idoneïtat entesa com el percentatge d'alumnat matriculat en el curs en què teòricament li correspon per edat, esdevé un altre element a considerar a l'hora de determinar efectes de la repetició, atès que la repetició afecta directament la idoneïtat.

Taula 16. Idoneïtat de l'alumnat d'ESO de les Illes Balears del curs 2016-2017 desagregada per nivell i gènere

Nivell	Illes Balears	Al·lots	Al·lotes
1r ESO	72,5	68,4	77,5
2n ESO	67,1	62,1	72,7
3r ESO	67,8	65	70,6
4t ESO	67,4	63	71,7

Font: IAQSE

En el conjunt de l'ESO la taxa d'idoneïtat no és bona: del 72,5% a 1r d'ESO es passa a índexs més baixos, al voltant del 67% a la resta de nivells.

Fent la desagregació per gènere, la taxa d'idoneïtat és de forma significativa més elevada en les al·lotes que en els al·lots. Aquesta variable està relacionada amb el percentatge d'alumnat repetidor que majoritàriament procedeix ja de primària.

3. HI HA ALTERNATIVES A LA REPETICIÓ ESCOLAR?

Tot i que les evidències empíriques i les dades analitzades al llarg del present document poden qüestionar l'efectivitat de la repetició com a mesura de millora del rendiment acadèmic dels alumnes, la promoció de l'alumnat de baix rendiment, obliga a l'adopció de mesures compensatòries que el permeti avançar en el marc d'alguna de les trajectòries acadèmiques establertes.

En aquest sentit la LOMCE, ja inclou en el seu articulat una sèrie de principis que orienten la determinació d'algunes mesures com són la detecció primerenca i el tractament individualitzat.

La identificació i el tractament primerenc de l'alumnat de baix rendiment acadèmic a l'ESO: aquesta detecció s'hauria de focalitzar bàsicament en aquells alumnes que, procedents de l'etapa d'educació primària, presenten dèficits competencials importants. Es tracta d'una mesura

específica i temporal d'atenció a la diversitat per promoure la consolidació de les competències bàsiques de primària, i la millora progressiva en el desenvolupament de competències d'àmbit lingüístic (català i castellà) i d'àmbit matemàtic.

En sistemes educatius d'èxit com els de, Noruega, Finlàndia, Suècia, Corea o Japó, on la repetició no existeix, es recorre a la **promoció automàtica amb adaptacions curriculars o plans individualitzats** per a alumnat amb necessitats específiques de suport educatiu.

L'ensenyament o treball multinivell consisteix en una programació oberta i flexible amb múltiples opcions de treball per a l'alumnat, treball que vincula les programacions generals de cada matèria i els plans individualitzats. A partir de la tria de les idees clau de cada unitat es dissenyen diferents formes de presentació i de desenvolupament de les activitats. Proposa activitats i materials que responen a diferents nivells competencials. Permeten diferents nivells de participació i de resolució, i diferents opcions d'avaluació del progrés de l'alumnat.

Suposa un ensenyament personalitzat que s'ajusta a les característiques de cada estudiant. Té en compte els diferents ritmes i estils d'aprenentatge de l'alumnat, i els seus nivells competencials.

Requereix que l'equip docent planifiqui una programació pensant en tots els alumnes, al mateix temps que possibilita la introducció d'objectius individuals en els continguts i les estratègies educatives previstes a l'aula per a cada nivell competencial.

D'altres mesures compten amb el reconeixement i la validació ja sigui d'investigacions científiques o de resultats contrastats.

Tutories individualitzades. Choi (2017) apunta aquesta mesura com a una

alternativa cara però efectiva en la millora del rendiment dels alumnes que hi participen segons es desprèn de l'avaluació del seu impacte al Regne Unit.

L'atenció a l'alumnat nouvingut és una estratègia organitzativa i metodològica per atendre l'alumnat nouvingut quan s'incorpora al sistema educatiu. Té com a finalitats: que l'alumne se senti ben atès i valorat en els aspectes emocionals, que disposi de les eines bàsiques per iniciar en el nou context —cultural i lingüístic—, al més aviat possible i en les millors condicions, el seu procés d'ensenyament-aprenentatge en molts casos.

Programa d'acompanyament escolar (PAE), programa de suport per a l'alumnat que presenta baix rendiment escolar, de recent creació en el marc del Pla d'Èxit Educatiu de la Conselleria d'Educació i Universitat. Aquest programa, que s'organitza en horari no lectiu, té com a finalitat reforçar el nivell d'adquisició de les competències claus i les destreses i les habilitats bàsiques i així, facilitar la incorporació plena al ritme de treball escolar ordinari i a les exigències curriculars de les diferents matèries.

Flexibilitzar el sistema de promoció, i optar per la promoció automàtica amb l'adopció de mesures alternatives a la repetició. Aquesta mesura s'adopta a països com Islàndia i Noruega, on la promoció és obligada o el cas del Regne Unit on no existeix normativa referida a la repetició de curs dins el tram obligatori.

Flexibilitzar el currículum que ha de permetre als alumnes de baix rendiment l'assimilació de les competències bàsiques a partir de la globalització dels continguts i l'adaptació dels temps als seus ritmes de treball. Programes com el **PMAR** (programa de millora de l'aprenentatge i el rendiment); o el **PRAQ** (programa de

reforç per a l'aprenentatge a quart d'ESO) en són un exemple.

CONCLUSIONS

a) Les investigacions no indiquen que repetir curs representi cap avantatge per a l'alumne enfront de la promoció automàtica. Els alumnes repetidors tenen un rendiment inferior, baixa autoestima, així com una actitud menys favorable cap a l'escola. De fet, molts treballs confirmen la hipòtesi que els alumnes repetidors tenen major risc de fracàs escolar.

b) Entre els factors de risc de repetició escolar dins l'ensenyament obligatori a les Illes Balears destaquen: la condició d'alumne estranger (nouvingut), el nivell socioeconòmic i cultural de la família, l'alumnat que promociona de l'educació primària a l'educació secundària amb dèficits competencials importants, com també el gènere.

c) L'elevada exigència del Sistema Educatiu Espanyol, excessivament academicista i memorístic, i una transició entre etapes mal resolta incrementa de forma notòria el risc de repetició d'aquells alumnes que ja han experimentat dificultats d'aprenentatge durant l'EP. Gairebé la meitat dels alumnes que repeteixen el primer nivell d'ESO, tornen a suspendre les matèries ja suspeses el curs passat.

d) Un altre efecte negatiu de la repetició, el trobam en el fet que determinats alumnes, tot i romandre un any més al mateix nivell, suspenen algunes matèries —sobretot les lingüístiques— que abans de repetir tenien aprovades. És un indicador del baix nivell de consolidació dels aprenentatges d'aquests alumnes, en un procés d'avaluació definit com a continu

e) Els percentatges d'alumnes que repeteixen dins l'etapa d'ESO a les Illes Balears, són alts. Tot i això les dades referides a l'evolució de la repetició els darrers cursos escolars apunten a una millora, sobretot en els dos primers nivells,

amb valors pròxims als de les mitjanes estatals.

f) Avaluacions externes com ara PISA posen de manifest que tot i que l'alumnat repetidor no presenta un nivell competencial altament satisfactori, gairebé la meitat d'aquests alumnes estan en condicions de seguir algun dels diferents itineraris educatius establerts.

g) En els darrers cursos de l'ESO l'existència d'una única via per obtenir el graduat en educació secundària obligatòria, també esdevé un argument que justifica l'existència de la repetició. En altres països en els darrers cursos de l'etapa es contemplen alternatives curriculars basades en la diversificació i autonomia dels centres que possibiliten obtenir aquesta titulació per vies alternatives i, amb una adequada orientació, faciliten l'accés a estudis posteriors.

h) Índex baixos d'idoneïtat van associats al fracàs i a l'abandonament escolar. A les Illes Balears tenim baixos percentatges de idoneïtat: aproximadament el 33% de l'alumnat que finalitza l'ensenyament obligatori ho fa amb una edat superior a l'edat teòrica en què ho hauria de fer.

i) L'estudi longitudinal de la matrícula dins l'etapa d'ESO a les Illes Balears, mostra una pèrdua d'alumnat entre el 1r i el 4t nivell, superior al 20%. Molts d'aquests alumnes abandonen el sistema ordinari i no disposen de vies de retorn a la formació. El fet de repetir té un efecte causal sobre l'abandonament escolar dels alumnes. En nivells similars d'aprenentatge, els alumnes que repeteixen tenen una major probabilitat de deixar l'escola que aquells que no ho fan. Aquest és el principi del camí cap a l'abandonament escolar prematur.

j) Com més prest es produeix la repetició i quan s'acumula més d'una repetició, l'alumnat assoleix nivells competencials inferiors als que no han repetit mai durant tota la seva escolaritat.

l) La promoció automàtica pot ser preferible a la repetició, sempre que es complementi amb iniciatives per ajudar els alumnes amb baix rendiment. Apostar per la detecció precoç de l'alumnat en risc i implantar tan aviat com sigui possible mesures preventives i/o correctores i, paral·lelament, s'haurien d'arbitrar mecanismes de recuperació dins el sistema d'avaluació contínua.

m) Es fa palesa la necessitat d'incrementar les ajudes per a l'educació inclusiva o diferenciada. A la pràctica es pot parlar tant de factors individuals (necessitats no ateses, desmotivació, problemes de l'aprenentatge, etc.) com educatius, relacionats amb la metodologia didàctica que no sempre es planteja des d'un enfocament competencial o les pròpies pràctiques d'avaluació que sovint prenen els exàmens o proves escrites al final d'un trimestre com a referents únics o determinants dels resultats, obviant-ne d'altres que faciliten determinar el progrés global de l'alumne i el seu èxit escolar.

k) La identificació i el tractament primerenc de l'alumnat de baix rendiment acadèmic, les tutories individualitzades, la implantació de mesures per a l'atenció a l'alumnat nouvingut, els programes d'acompanyament escolar, les adaptacions i els plans de treball individualitzats i la flexibilització del sistema de promoció i el currículum han demostrat ser alternatives eficaces a la repetició.

Cal, en conseqüència, que les polítiques educatives es plantegin la conveniència de substituir aquesta mesura per d'altres que incloguin la promoció d'aquests alumnes acompanyada dels ajuts de suport educatiu necessaris que permetin avançar cap a la millora de l'èxit escolar i cap a una major equitat en el nostre sistema educatiu.

REFERÈNCIES

Cordero, J. M., Manchón, C. y Simancas, R. (2014) "La repetición de curso y sus factores condicionantes en España", *Revista de Educación*, 365, pp. 12-37.

Choi, A. (2017). Efectos de la repetición de curso y alternativas. *Zoom social Educación*. Núm: 01/2017. Laboratorio Alternativas.

<http://www.fundacionalternativas.org/laboratorio/documentos/zoom-social/efectos-de-la-repeticion-de-curso-y-alternativas>

Fernández Enguita, M; Mena, L. ; Riviere, J. (2010). *Fracaso y abandono escolar en España*. Barcelona: Fundación "la Caixa".

Huddleston, A. P. (2014). Achievement at whose expense? A literature review of testbased grade retention policies in U.S. school. *Education Policy Analysis Archives*, 22 (18).

IAQSE (2017). *La repetició escolar* -Document d'avaluació 1. Conselleria d'Educació i Universitat.

http://iaqse.caib.es/documentos/documents/document_1_repeticio.pdf

IAQSE (2018). *La repetició escolar a l'educació primària: causes i efectes*. Document d'avaluació 10. Conselleria d'Educació i Universitat.

http://iaqse.caib.es/documentos/documents/document_10.pdf

IAQSE (2018) *Indicadors de resultats acadèmics de les Illes Balears. Curs 2016-2017*. Conselleria d'Educació i Universitat.

http://iaqse.caib.es/documentos/indicadors/2016/Informe_indicadors_resultats_2017_2018.pdf

IAQSE (2018) *Avaluació final d'etapa d'EP. Illes Balears. 2016-2017*. Conselleria d'Educació i Universitat.

http://iaqse.caib.es/documentos/publicacions/Informe_Executiu_6EP_2016_2017.pdf

Edita:

Conselleria d'Educació i Universitat de les Illes Balears.

Direcció General de Planificació, Ordenació i Centres.

Institut d'Avaluació i Qualitat del Sistema Educatiu (IAQSE).

Col·lecció: Documents d'avaluació
ISSN: 2531-1581

Autors:

Antoni Bauzà Sampol

Pere Moyà Niell

Joan Manuel Pérez i Pinya

Lluís Vidaña Fernández

Amb la col·laboració de l'equip de l'IAQSE.

